

Strategije iskanja knjižničnega gradiva 2: blok glavnega opisa, blok za opombe, povezovanje, sorodne naslove in za podatke o odgovornosti v formatu COMARC

Library materials search strategies 2: blocks for main description, for comments, linking, related titles and for responsibility data in COMARC format

> Mateja Ločniškar - Fidler

>> Marija Kobal

>>> Nevenka Pečavar

>>>> Tatjana Arnuš

Izvleček

V drugem delu prispevka Strategije iskanja knjižničnega gradiva v formatu COMARC predstavimo izbrana, indeksirana polja in podpolja bloka glavnega opisa, blokov za opombe, povezovanje, sorodne naslove in za podatke o odgovornosti. V bloku glavnega opisa spoznamo predpone, ki jih v COBISS/OPAC-u uporabljamo v ukaznem načinu iskanja gradiva za naslov, podrejeni naslov, splošno oznako gradiva, kraj založbe, založnika in zbirko. V bloku za povezovanje, ki v poljih in podpoljih popisuje priložo določenega dela, z ustrezno predpono poiščemo naslov priloge. Enako z določenimi predponami poiščemo dodana prikrita in priključena dela, naslov in/ali avtorja dela, ter sorodne naslove, ki so lahko navedeni v okviru bibliografsko popisanega dela. Vrsto avtorstva natančneje določimo, če predpono za osebe in korporacije povežemo s kontekstnim operatorjem (W). Teoretičnemu delu sledi nazoren prikaz iskanja tiskanega besedilnega gradiva, v nekaterih primerih tudi prikaz e-knjige in zvočnega glasbenega dela. Zaključujemo z abecednim seznamom predpon in njihovim pomenom ter s primeri vaj z rešitvami.

Ključne besede

knjižnice, bibliografska obdelava, COBISS/OPAC, knjižnično gradivo, iskanje in poizvedovanje, ukazno iskanje, predpone, kontekstni operator (W)

UDK 025.355:025.4.03

Abstract

The second part of our paper on search strategies in COMARC format we present selected indexed fields and subfields in the blocks for main description, for comments, linking, related titles and for responsibility data. In the main description block we get to know the prefixes used in the COBISS/OPAC command mode for searching for title, dependent title, general material designation, place of publishing and series. In the block for linking, used for cataloguing a supplement of a work, we use an appropriate prefix to search for the title of the supplement. Similarly, using appropriate prefixes, we look for hidden and added works, title and/or author of a work, and related titles which can be given within the catalogued work. The type of authorship is more precisely defined if the prefix for persons and corporate bodies is combined with the context operator (W). The theoretical part is followed by a demonstration of a search for printed textual materials, in some cases also e-books and sound musical works. We conclude with an abc-list of prefixes alongside their meaning, and examples of exercises with solutions.

Keywords

libraries, descriptive cataloguing, COBISS/OPAC, library materials, seeking, searching, command mode searching, prefixes, context operator (W)

Uvod

Že v prvem strokovnem članku o strategijah iskanja knjižničnega gradiva¹ smo poudarili, da sta pridobivanje in bibliografski popis knjižničnega gradiva tesno povezana z referenčnim procesom ter posredovanjem informacij uporabnikom knjižnice. Tudi namen tega strokovnega prispevka je predstaviti osnovno knjižnično orodje – katalog z vidika iskanja podatkov, ki jih pri bibliografskem popisu vnesemo v knjižnični katalog ter s tem omogočimo informatorjem, da te podatke v referenčnem procesu priključijo glede na iskalne zahteve uporabnikov.

Osredotočamo se na ukazni način iskanja knjižničnega gradiva. Iščemo po vseh poljih in podpoljih, ki so indeksirana v bazah podatkov. Ukazni način iskanja gradiva je najzahtevnejši, saj zahteva dobro poznavanje formata COMARC. Tako je tudi ta prispevek namenjen knjižničarjem informatorjem, ki želijo poglobiti znanje o tem načinu iskanja v COBISS/OPAC-u, v lokalnem ali vzajemnem katalogu.

V nadaljevanju strategij predstavljamo: 2XX – Blok glavnega opisa, 3XX – Blok za opombe, 4XX – Blok za povezave, 5XX – Blok za sorodne naslove in 7XX – Blok za podatke o odgovornosti. Ob teoretičnem delu so tudi tu predstavljeni primeri knjižničnega gradiva v COMARC-formatu in ukazno iskanje z ustrezno iskalno zahtevo v COBISS/OPAC-u.

Poudarek je na primerih tiskanega besedilnega gradiva, e-knjige in zvočnega glasbenega dela.

Prispevek zaključujemo z abecednim seznamom predpon, kodami za vrsto avtorstva in vajami z iskalnimi strategijami.

Serijo člankov o strategijah bomo sklenili s tretjim delom, ki bo v eni od naslednjih števil revije obravnaval obsežno iskanje po vsebini, tj. 6XX – Blok za vsebinsko analizo.

1 Blok glavnega opisa – 2XX

Blok obsega vsa območja ISBD² razen opomb in standardnih števil. Vrstni red območij je naslednji: območje naslova in navedbe odgovornosti, območje izdaje, območje posebnih podatkov, ki se nanašajo na kartografsko gradivo, kontinuirane vire in muzikalije, območje založništva in distribucije, območje fizičnega opisa, območje zbirke in območje posebnih podatkov, ki se nanašajo na značilnosti elektronskih virov.³ V takem zaporedju si sledijo tudi polja s podpolji v formatu COMARC in le določena podpolja so z ustrezno predpono iskalna.

1.1 Naslov: TI=

Polje 200 vsebuje naslov, dodatke k naslovu in navedbe odgovornosti, navedene v jeziku publikacije in/ali v drugih jezikih (vzporedni naslov, vzporedne navedbe odgovornosti itd.).

¹ Ločniškar - Fidler, M., Kobal, M., Pečavar, N., Arnuš, T. (2013). Strategije iskanja knjižničnega gradiva: bloka za identifikacijo gradiva in kodirane podatke v formatu COMARC. Šolska knjižnica, letn. 23, št. 2/4, str. 132–151.

² Mednarodni standardni bibliografski opis (ISBD).

³ Format COMAR/B za bibliografske podatke.

Za iskanje po stvarnem naslovu (200\$a), naslovu podrejenega dela (200\$i), vzporednem naslovu (200\$d), podnaslovu ali dodatku k naslovu (200\$e) in tudi po stvarnem naslovu dela naslednjega avtorja (200\$c) uporabljamo predpono **TI=** (title). Variantni naslovi, kot so npr. hrbtni, ovojni in drugi naslovi, ki se pojavljajo zunaj glavnega vira podatkov, so navedeni v bloku opomb 3xx (gl. poglavje 3 Blok za opombe) in so iskalni, če so zapisani v bloku za sorodne naslove 5xx (gl. poglavje 5 Blok za sorodne naslove).

1.2 Splošna oznaka gradiva: GM=

Za vrste gradiva, ki niso tiskano besedilno gradivo, s splošno oznako gradiva (200\$b) povemo, kakšni vrsti gradiva enota pripada. Splošna oznaka gradiva je dogovorjen splošno razumljiv izraz, ki neposredno sledi naslovu dela in je v jeziku in pisavi bibliografske ustanove. Navajanje splošne oznake gradiva je še posebej pomembno pri netiskanem gradivu, muzikalijah, kartografskem in večvrstnem gradivu⁴ ter pri tridimenzionalnih izdelkih in predmetih. Za splošno oznako gradiva uporabljamo predpono **GM=** (general material designation). Dogovorjeni izrazi, ki na splošno pojasnjujejo vrsto gradiva, ki mu enota pripada, so naslednji: videoposnetek, zvočni posnetek, elektronski vir, kartografsko gradivo, glasbeni tisk, garnitura, slikovno gradivo, za večvrstno gradivo pa *dva medija* ali *več medijev*. Tovrstni način iskanja je za večino oznak gradiva mogoč že s predpono RT=, po kateri iščemo vrsto zapisa (001\$b).

Imena oseb in korporacij, ki nosijo intelektualno odgovornost za nastanek opisane bibliografske enote in so navedena v podpoljih 200\$f\$g\$g, niso iskalna, zato jih vnesemo v ustrezna polja v bloku za podatke o odgovornosti (7xx) (gl. poglavje 6 Blok za podatke o odgovornosti).

1.3 Založništvo, distribucija: PP=, PU=

Kraj izida, ki je naveden v podpolju 210\$a, iščemo s predpono **PP=** (place of publication), ime založnika ali distributerja, ki je naveden v podpolju 210\$c, pa s predpono **PU=** (publisher).

1.4 Fizični opis

Polje vsebuje podatke o fizičnih lastnostih enote, ki niso iskalni, a so velikokrat pomembni za natančnejše prepoznavanje enote. Taki podpolji sta 215\$a, ki pojasnjuje posebno oznako gradiva in obseg, ter 215\$e, v katerem je navedeno spremno gradivo, če je seveda le-to del opisane enote. Katalogizator se odloči, ali bo spremno gradivo opisal v območju fizičnega opisa (215\$e) ali v bloku za povezave 4xx kot priložo v polju 421 (gl. poglavje 4 Blok za povezovanje).

1.5 Zbirka: CL=

Polje vsebuje najpogostejše naslov zbirke (225\$a) in številčenje v zbirki (225\$v). Navedeni so lahko še: dodatek k naslovu (225\$e), navedba odgovornosti (225\$f), oznaka zbirke (225\$h) in naslov podzbirke (225\$i). Podatki so lahko ponovljeni v drugih jezikih. Predpona za iskanje zbirke je **CL=** (series title).

⁴ Kadar enota vsebuje sestavine, ki pripadajo dvema ali več vrstam gradiva in za nobeno od njih ne moremo reči, da je najpomembnejša (npr. zbirka učnega gradiva, jezikovni tečaj, ki vsebuje zvočni in/ali filmski zapis), je ustrezna oznaka »dva medija« ali »več medijev« (ISBD(NBM)).

V nadaljevanju prikazujemo blok glavnega opisa v izbranem zapisu COMARC in ukazni način iskanja za tiskano tekstovno in večvrstno gradivo:

Tiskano besedilno gradivo

Za primer smo izbrali med mladostniki znano resnično zgodbo V morju so krokodili (ID=255957504).

Izbrani zapis trajna povezava

Polni ISBD COMARC zapis [1/1]

ID=255957504 M V5 09.05.2011 NUK::METKA_K Updated: 22.10.2012 MKL::KATJAK Copied: 17.06.2011 MKL::SLAVI COBISS3: 24.01.2014
MKL::TANJAV SynToCon: 18.04.2013

001		ac - popravljen zapis ba - tekstovno gradivo, tiskano cm - monografska publikacija d0 - ni hierarhičnega odnosa 7ba - latinica
010		a978-961-01-1561-8
021		asvn - Slovenija
100		bd - publikacija, zaključena ob izidu ali v enem koledarskem letu c2011 ee - mladinski, nad 14 let (M) hslv - slovenski lba - latinica
101	1	aslv - slovenski cita - italijanski
102		asvn - Slovenija
105		ay - publikacija ni ilustrirana fi1 - spomini, dnevnik
200	0	aV morju so krokodili resnična zgodba Enajatolaha Akbarija fFabio Geda g[prevedla Anita Jadrič gspremna beseda Aldo Milohnić]
205		a1. izd.
210		aLjubljana cMladinska knjiga d2011
215		a175 str. d21 cm
225	1	aZbirka Odisej
300		aPrevod dela: Nel mare ci sono i coccodrilli
300		allustr. na spojnem listu
500	0 0	aNel mare ci sono i coccodrilli mslovenski jezik

Slika 1: Prikaz bloka glavnega opisa. Izbrani zapis COMARC. Primer V morju so krokodili (ID=255958504).

Stvarnemu naslovu »V morju so krokodili« (200\$a) sledi podnaslov »resnična zgodba Enajatolaha Akbarija« (200\$e). Založnik dela je Mladinska knjiga (210\$c), kraj založbe, Ljubljana, je zapisan v podpolju 210\$a. Delo je izšlo v zbirki Odisej (225\$a).

Iskanje

Osnovno Izbirno Ukazno

Iskalna zahteva: ti=v morju so krokodili and pp=ljubljana and pu=mladinska knjiga and ci=odisej

Izbor zapisov: vse gradivo (tudi e-viri)

Slika 2: Primer ukaznega iskanja po naslovu, kraju založbe, založniku in zbirki.

V ukaznem načinu iskanja sta stvarni naslov dela in podnaslov iskalna s predpono TI=, lahko ju krajšamo z zvezdico *, npr.: ti=v morju so* ali ti=*krokodili ali ti=resnična zgodba*. Kraj založbe je redko iskano, iskano je s predpono pp=. Pogostejše iščemo založbo, ki jo prav tako lahko smiselno krajšamo, npr. pu=mladinska*. Zbirko iščemo s predpono ci=. Vemo, da je Zbirka Odisej med mladimi obiskovalci šolskih in splošnih knjižnic priljubljena, in če se mladostnik ne spomni naslovov, ki so na primer izšli v letih 2013 in 2014, mu lahko pomagamo z našim strokovnim znanjem, to je s tistim hitrim iskalnim postopkom, ki je uporabniku nerazumljiv, prezahteven, saj ne pozna strukture formata COMARC. V ukaznem načinu iskanja zapišemo naslednjo poizvedbo: ci=*odisej and py=2013:2014 ali ci=zbirka odisej and py=2013:2014 in prikazala se bodo vsa dela, ki so izšla v zbirki v lanskem in letošnjem letu. Ta postopek priporočamo tudi za iskanje del, ki so izšla v drugih zbirkah, še posebej, če želimo izpostaviti dela določene zbirke za branje, morda za

priložnostno razstavo, za pomoč učiteljem pri svetovanju, priporočilne seznime (npr. Zbirka Velike slikanice, Moja knjižnica, Krokarščine, Knjižnica Sinjega galeba, Žepna knjiga, Zorenja, Zorenja+, Žepnice itn.).

Večvrstno gradivo: Dva medija

Primerov, ko sta skupaj izdana dva medija, ki sta po vsebini enakovredna in drug drugega dopolnjujeta ter sta tako neločljiva (npr. učenje jezikov), je v šolskih in splošnih knjižnicah veliko. Zato v tem poglavju navajamo še primer večvrstnega gradiva, učbenik za učenje nemščine, ki je sestavljen iz dveh zvezkov in štirih zvočnih CD-jev Korak za korakom, Nemščina (ID=268290560). Vsebinsko sta medija, torej, tiskani in zvočni zapis, povezana, zato ju bibliografsko ne smemo popisati ločeno.

Izbrani zapis		trajna povezava	
Polni	ISBD	COMARC	zapis [1/1]
ID=268290560 N V1 05.08.2013 NUK::MAJDAK Updated: 07.12.2013 MKL::MIRJAM Copied: 27.11.2013 MKL::SLAVI COBISS3: 10.03.2014 MKL::TINA KAT3: C3			
001		ac - popravljen zapis b1m - večvrstno gradivo cm - monografska publikacija d0 - ni hierarhičnega odnosa 7ba - latinica	
010		a978-961-209-512-3 bkomplet	
100		bd - publikacija, zaključena ob izidu ali v enem koledarskem letu c2013 ek - odrasli, zahtevno (neleposlovje) hslv - slovenski lba - latinica	
101	2	aslv - slovenski ager - nemški	
102		asvn - Slovenija	
105		bv - priročnik	
125		cp - poučevanje (jezika)	
126		ai - CD bg - 1,4 m/s (CD) cb - stereofonija eh - 4 3/4 in (12,05 cm, CD, DVD)	
200	0	aKorak za korakom iNemščina 1 Dva medija eavdiotečaj za začetnike fChristine Breslauer v sodelovanju z Renate Weber g[prevod Urška Rajgel gilustracije Walter Uihlein gfotografije po izvirniku]	
205		a1. izd. b4. ponatis	
210		aLjubljana cRokus Klett d2013	
215		a2 zv. cilustr. d23 cm	
215		a4 CD-ji csterео d12 cm	
225	1	aPons	
300		aUčbenik, priročnik in 4 CD-ji v škatli, 24 x 17 x 5 cm	
327	1 1	0Vsebina: aUčbenik. - 170 str. aPriročnik. - 76 str. aCD 1: Lekcije 1-8 in ponovitev 1+2 aCD 2: Lekcije 9-16 in ponovitev 3+4 aCD 3: Besedišče aCD za mimogrede	

Slika 3: Prikaz večvrstnega gradiva. Izbrani zapis COMARC. Primer Korak za korakom (ID=268290560).

Stvarnemu naslovu dela Korak za korakom (200\$a) sledi podrejeni naslov Nemščina (200\$i). Oba naslova sta v ukaznem načinu iskanja gradiva iskana s predpono ti=. Sledi splošna oznaka gradiva (200\$b), v kateri pojasnimo, da je delo sestavljeno iz dveh medijev. Le-to je v ukaznem načinu iskanja gradiva iskano s predpono gm=.

S takim načinom iskanja lahko na primer pogledamo v katalogu Gimnazije Bežigrad, koliko del je označenih kot dva medija. V ukaznem načinu iskanja v lokalni bazi gimnazije zapišemo poizvedbo gm=dva medija in rezultat iskanja je 68 del.

Lokalna baza podatkov: Gimnazija Bežigrad, Ljubljana (Štev. zapisov: 27.017)

Iskanje

Osnovno Izbirno **Ukazno**

Iskalna zahteva: gm=dva medija

Izbor zapisov: vse gradivo (tudi e-viri)

Slika 4: Ukazno iskanje gm=dva medija v katalogu Gimnazije Bežigrad.

Seveda bi lahko iskanje omejili še po naslovu, založbi, letnici izdaje, kontroliranih in nekontroliranih predmetnih oznakah itn. z ustreznimi predponami in logičnimi operatorji.

Lokalna baza podatkov: Gimnazija Bežigrad, Ljubljana (Štev. zapisov: 27.017) 🏠								
Rezultati ukaznega iskanja								
Iskali ste: gm=dva medija IN oddelek=1 IN Izbor zapisov=vse gradivo (tudi e-viri)								Potek iskanja
Število najdenih zapisov: 68								SPREMENI ISKALNO ZAHTEVO
Razvrstitev po: COBISS.SI-ID ▼				[zapisi: 1-10]		1 2 3 4 5 6 7 > >>		
Št.	Avtor	Naslov	Vrsta gradiva	Jezik	Leto	Status v izposoji	E-dostop	
1.	Guillemant, Dominique	Le roman de Renart [Dva medija]	večvrstno gradivo	fre	2011	prosto - na dom	🔗	
2.	Leblanc, Maurice	Arsène Lupin gentleman cambrioleur [Dva medija]	večvrstno gradivo	fre	2012	prosto - na dom	🔗	
3.	Descombes, M.	Jamais de jasmin [Dva medija]	večvrstno gradivo	fre	2007	prosto - na dom	🔗	
4.	Valero Planas, Carmelo	La princesa del Ártico [Dva medija]	večvrstno gradivo	spa	2011	prosto - na dom	🔗	
5.	García Jiménez, Ana	La fórmula secreta [Dva medija]	večvrstno gradivo	spa	2011	prosto - na dom	🔗	
6.	Verne, Jules	20 000 lieues sous les mers [Dva medija]	večvrstno gradivo	fre	2011	prosto - na dom	🔗	
7.	Vogel, Jerica Kastelic, Silva Hodak, Marjana	Slovenščina 2 : z besedo do besede, Učbenik za slovenščino - jezik v 2. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol [Dva medija]	večvrstno gradivo	slv	2013	prosto - pogojno - na dom	🔗	
8.	Mohorič, Aleš, 1969- Babič, Vito	Fizika 2 [Dva medija] : učbenik za fiziko v 2. letniku gimnazij in štiriletnih strokovnih šol	večvrstno gradivo	slv	2013	prosto - za čitalnico	🔗	

Slika 5: Rezultati ukaznega iskanja gm=dva medija v katalogu Gimnazije Bežigrad.

2 Blok za opombe – 3XX: KW=

Opombe dopolnjujejo in pojasnjujejo opis enote, njen videz in vsebino. Nanašajo se na naslov in navedbo odgovornosti, izdajo in bibliografsko preteklost ter na priloge, kot so bibliografija, kazalo, izvleček in/ali povzetek v opisanem delu (300\$a – 321\$a).

Pri videogradivu in zvočnih posnetkih sta pomembni opombi o sodelavcih pri nastanku enote (322\$a) in izvajalcih (323\$a). Imena oseb (igralci, izvajalci) in korporacij (npr. glasbena skupina, orkester), ki nosijo intelektualno odgovornost za nastanek opisane bibliografske enote, v teh poljih niso iskalna, zato jih vnesemo v ustrezna polja v bloku za podatke o odgovornosti (7xx).

Podatki o vsebini enote, npr. naslovi v zbranih in/ali izbranih delih, naslovi risank, naslovi pesmi na CD-ploščah, video DVD-jih in/ali na BD-jih (koncerti), so navedeni v polju 327. Posamezne naslove lahko iščemo le v izbirnem načinu iskanja pod »Naslov«.

Katalogizator vse pogosteje na kratko opiše vsebino enote (leposlovje, tiskano in v e-obliki ter igrani filmi) (330\$a) in pojasni, komu je gradivo namenjeno (333\$a), ter navede tudi morebitne podatke o nagradi ali priznanju, povezane z opisano enoto (334\$a). Ti zapisi so iskalni le s predpono **KW=** (key word), kar je zelo nerodno, saj se želenemu delu lahko približamo le z modro izbranimi ključnimi besedami, ki jih moramo povezati z Boolovimi ali logičnimi operatorji.

Določene splošne opombe (300\$a) in podatki o vsebini enote (327\$a) so razvidni že v zgornjih primerih (slika 1 in slika 3).

Izpostavljamo še primer opisa vsebine enote za e-knjigo Prigode Poprove Pipi (ID=271081216), saj nekatere šolske knjižnice že testirajo Biblos lib, portal, ki pod

določenimi pogoji nudi več kot 700 enot e-knjig, slovenskih in tujih avtorjev, za izposajo.

200	0	aPrigode Poprove Pipi bElektronski vir fNejka Omahen
205		aElektronska izd. b1. objava
210		aLjubljana cDZS d2013
230		aEl. knjiga
330		zslv - slovenski aŽivljenje v Gobjem Dolu, mali vasici, v kateri teče življenje počasi in kjer razen hladilnikov ne marajo za potrošniške muhe, imajo pa radi svoje korenine in svoje izročilo - no, to življenje krepko pretrese prihod živahne Pipi, ki že po imenu spominja na Piko Nogavičko. Živahna deklica se v novo domovanje hitro vživi, a njena radovednost in domišljija nimata meja. Kmalu si otroci ne morejo več predstavljati vsakdanjega življenja brez nje. fNeda Isaković

Slika 6: Prikaz opisa vsebine v bloku opomb. Izbrani zapis COMARC. Primer Prigode Poprove Pipi (ID=271081216).

3 Blok za povezovanje – 4XX

V bloku za povezave izpostavljam polji 421 Priloga in 423 Dodana prikrita in priključena dela. Polje 421 uporabljamo v primeru, ko je bibliografski enoti dodana priloga, katere naslov se razlikuje od opisane bibliografske enote. Naslov priloge je iskan s predpono **TI=**. Polje 423 pa uporabljamo za vnos podatkov o posameznih delih, ki so izšli v eni bibliografski enoti. Naslov je iskan s predpono **TI=**, osebno ime je iskano s predpono **AU=** (author), ime korporacije pa s predpono **CB=** (corporate body).

Prikaz primerov tiskanega besedilnega gradiva s priložo in prikritimi deli v zapisu COMARC:

200	1	aŠčepec védenja ezamolčane zdravilne moči začimb fSanja Lončar ... [et al.] g[fotografije Sanja Lončar ... et al.]
210		aLjubljana cJasno in glasno d2013 e[Ljubljana] gPleško
215		a399 str. cilustr. d23 cm
225	1	aSkupaj za zdravje človeka in narave
300		aNa hrbtu tudi številčenje: 2
300	0	a"... branje prvega dela knjige (Ščepec rešitve) odstrlo pogled na moč začimb ..." --> str. 10
300		a"Publikacija v okviru projekta Skupaj za zdravje človeka in narave" --> kolofon
300		aBroš. izd. meri 22 cm
300		a5.000 izv.
320		aKazalo
421	1	12001 aKoristne informacije epriloga k [I] knjigi Ščepec védenja, zamolčane zdravilne moči začimb 1215 a[16] str. d21 cm 13000 aOv. nasl.

Slika 7: Prikaz tiskanega besedilnega gradiva s priložo. Izbrani zapis COMARC. Primer Ščepec vedenja (ID=265574400).

200	1	aGrumova nagrada za najboljšo dramsko besedilo e[Grumovi nagajenci 2009] dThe Grum award for the best new Slovenian play e [Grum prizewinners 2009] fJurednika, editors Marinka Poštrak, Milan Nardin
210		aKranj cPrešernovo gledališče cZelolepo d2009 e[Nova Gorica] gGrafika Soča
215		a313 str. cavtoričini sl. d22 cm
300		aDodatek k nasl. naveden na ov.
300		aVzpor. slov. besedilo in prevod v angl.
327	1 0	0Vsebinska na nasl. str.: aKonec atlasa = The end of the atlas / Žanina Mirčevska ; [prevedla, translated by Erica Johnson Debeljak]. 5fantkov.si = 5boys.si / Simona Semenič ; [prevedla, translated by Simona Semenič]
423	1	12000 aKonec atlasa 150000 aThe end of the atlas 1700 1 aMirčevska bŽanina 4070 - avtor
423	1	12000 a5fantkov.si 150000 a5boys.si 1700 1 aSemenič bSimona 4070 - avtor 4730 - prevajalec

Slika 8: Prikaz tiskanega tekstovnega gradiva s prikritimi deli. Izbrani zapis COMARC. Primer Grumova nagrada za najboljšo dramsko besedilo (ID=248912384).

4 Blok za sorodne naslove – 5XX

4.1 Sorodni naslovi: TI=

Polja za sorodne naslove se uporabljajo za vnos preostalih naslovov, ki se nanašajo na obdelovano enoto in so navadno na njej navedeni (500\$a–539\$a), npr.: enotni naslov, ovojni naslov, naslov na vzporedni naslovni strani, čelni naslov, hrbtni naslov, izpisani naslov. Vnašajo se tudi deli naslovov ali splošno znani naslovi, ki jih ni na predlogi (540\$a) in prav tako prevedeni naslovi, ki jih ni na predlogi in jih doda katalogizator (541\$a). Vse naslove iščemo s predpono **TI=**.

Navajamo primer glasbenega zvočnega posnetka, kjer so navedeni splošno znani naslovi in prevedeni naslovi:

200	0	aPiano sonatas bZvočni posnetek fBeethoven gChristina Ortiz, piano
210		a[London] cThe Royal Philharmonic Orchestra aHamburg cCenturion Music cTIM, [distributor] dp 1993, cop. 1994
215		a1 CD (57 min, 20 sek) cstereo, DDD d12 cm
225	1	aThe Royal Philharmonic collection
300		aV spremni knjižici so podatki o izvajalki, skladatelju in njegovih delih
327	1 0	0Vsebina: aPiano sonata No. 8 in C minor, Op. 13, "Pathétique" aPiano sonata No. 17 in D minor, Op. 31 No. 2, "Tempest" aPiano sonata No. 14 in C sharp minor, Op. 27, No. 2, "Moonlight"
540	0	aPathétique
540	0	aTempest
540	0	aMoonlight
541	0	aPatetična
541	0	aPatetična sonata
541	0	aMondschein
541	0	aSonata v mesečini

Slika 9: Prikaz sorodnih naslovov. Izbrani zapis COMARC. Primer Ludwig van Beethoven: Piano sonatas (ID=11101557854).

4.2 Enotni naslov: TO=

Enotni naslov oziroma originalni naslov dela iščemo s predpono **TO=** (uniform title).

200	0	aKradljivka knjig fMarkus Zusak giz angleščine prevedla Katarina Draškovič
205		a1. natis
210		aLjubljana cSanje d2010 etiskano v Sloveniji
215		a541 str. d21 cm
225	1	aZbirka Sanje iRoman
300		aPrevod dela: The book thief
300		a2.500 izv.
500	0 0	aThe book thief mslovenski jezik

Slika 10: Prikaz izvirnega naslova. Izbrani zapis COMARC. Primer Kradljivka knjig (ID=252660480).

5 Blok za podatke o odgovornosti – 7XX

Blok vsebuje imena oseb in korporacij, ki nosijo intelektualno odgovornost za nastanek opisane bibliografske enote.

5.1 Osebno ime: AU=

Osebna imena so navedena v poljih 700, 701 in 702 in so iskalna s predpono **AU=**.

5.2 Ime korporacije: CB=

Imena korporacij so navedena v poljih 710, 711 in 712, iskana so s predpono **CB=**.

5.3 Koda za vrsto avtorstva: AC=

Osebna imena in imena korporacij imajo dodano podpolje, ki z izbrano kodo (Priloga 2: Izbrane kode za vrsto avtorstva) označuje vrsto avtorstva (7xx\$4). Iskanje po vrsti avtorstva je mogoče s predpono **AC=** (relator code).

Predponi za iskanje AU= in AC= namesto z operatorjem AND povezujemo s kontekstnim operatorjem (W). S tem avtorju natančneje določimo vrsto avtorstva. Zaporedje predpon je pri takem načinu iskanja zelo pomembno. Najprej je predpona AU=, sledi kontekstni operator (W) in nato predpona AC=.

Prikaz bloka za podatke o odgovornosti v izbranem zapisu COMARC za tiskano besedilno gradivo in za videogradivo:

200	0		aKradljivka knjig fMarkus Zusak giz angleščine prevedla Katarina Draškovič
205			a1. natis
210			aLjubljana cSanje d2010 etiskano v Sloveniji
215			a541 str. d21 cm
225	1		aZbirka Sanje iRoman
300			aPrevod dela: The book thief
300			a2.500 izv.
500	0	0	aThe book thief mslovenski jezik
606	1		aRejenke yNemčija xV leposlovju
606	1		aKnjige xBranje xV leposlovju
606	1		aPripovedovanje zgodb xV leposlovju
606	1		aSvetovna vojna 1939-1945 xNacizem yNemčija xV leposlovju 601
606	1		aSmrt xV leposlovju
607	1		aNemčija xŽidje z1933-1945 xV leposlovju
675			a821.111(94)-311.2 b82-3 c821.111(...) - Ostale angleške književnosti, dežel Commonwealtha, Kanade, Avstralije (vključno študije) s82 vUDCMRF 2006
700	1		3119711587 aZusak bMarkus f1975- 4070 - avtor
702	0	1	348725603 aDraškovič bKaterina 4730 - prevajalec

Slika 11: Prikaz odgovornosti za nastanek enote. Izbrani zapis COMARC. Primer Kradljivka knjig (ID=252660480).

Delo Kradljivka knjig je prevedla Katerina Draškovič. Če bi želeli ugotoviti, ali je prevajalka prevedla še kako delo in je v katalogu, v ukaznem načinu iskanja avtorico in kodo za prevajalca povežemo s kontekstnim operatorjem (W): *au=draškovič, katerina* (W) ac=730*. Pri avtorjih vedno navajamo *, ker lahko imenu sledi še letnica rojstva ali dodatek k imenu (npr. glasbenik, prevajalec, ilustrator itn.). Koda 730 označuje prevajalce.

Iskanje

Osnovno

Izbirno

Ukazno

Iskalna zahteva:

au=draškovič, katerina* (W) ac=730

Izbor zapisov:

vse gradivo (tudi e-viri)

Slika 12: Prikaz ukaznega iskanja s kontekstnim operatorjem (W). Koda za prevajalca je 730.

Sklep

Že v prvem delu prispevka Strategije iskanja knjižničnega gradiva (Ločniškar - Fidler, Kobal, Pečavar, Arnuš, 2013) smo zapisali, da želimo z zapisanimi navodili spodbuditi knjižničarje informatorje in vse tiste knjižničarje, ki v eni osebi opravljajo vsa knjižničarska dela, torej tudi informacijska, med katere sodijo vsi šolski knjižničarji, da uporabljajo ukazni način iskanja knjižničnega gradiva v COBISS/OPAC-u, saj ta z določenimi postopki omogoča iskanje po vseh poljih in podpoljih v formatu COMARC, ki so indeksirana v lokalnem in vzajemnem katalogu. Ker ukazni način iskanja gradiva zahteva dobro poznavanje formata COMARC, smo vse podatke, ki so iskalni iz bloka glavnega opisa, blokov za opombe, povezovanje, sorodne naslove in za podatke o odgovornosti, poskusili nazorno predstaviti in na primerih razložiti potek iskanja za različne vrste knjižničnega gradiva.

Poudariti moramo, da je iskanje večvrstnega gradiva mogoče le z ukaznim iskanjem. Iščemo lahko s predpono, ki označuje vrsto zapisa, koda za večvrstno gradivo je »m« (rt=m) ali s predpono, ki označuje splošno oznako gradiva (gm=dva medija ali gm=več medijev). S prvo predpono (rt=) prikličemo vse komplete, torej tiste, ki so sestavljeni iz dveh in več medijev. S predpono, ki označuje splošno oznako gradiva (gm=), pa so iskani kompleti po sestavi medijev ločeni v dve skupini, dva medija ali več medijev. Med večvrstnim gradivom so lahko mediji, ki niso več aktualni, npr. zvočne kasete in videokasete, saj aparatur za predvajanje analognih del tako rekoč ni več. Naključno smo pogledali, kakšno je stanje v katalogu II. gimnazije Maribor (ukazni način iskanja gradiva: rt=m and kw=*kasete, rt=m and kw=*kasete). Na dan 3. junija 2013 je imela v zbirki 11 kompletov, ki so bili sestavljeni iz tiskanega gradiva in zvočnih kaset ter iz tiskanega gradiva in videokaset.

V prvem prispevku o strategijah iskanj smo nazorno predstavili iskanje s kodami za namembnost. Predpona za iskanje je ta=, kode za namembnost, ki označujejo leposlovje v okviru starostne stopnje, so b (predšolski otroci 0–5 let ali starostna stopnja C), c (šolski otroci 5–10 let ali starostna stopnja C), d (šolski otroci 9–14 let ali starostna stopnja P) in e (mladina nad 14 let ali starostna stopnja M). To obnavljamo zato, ker želimo poudariti, kako lahko namembnost uporabljamo za različna iskanja. Primer: iz zbirke Žepnice želimo izločiti dela, ki so namenjena šolskim otrokom od devetega do štirinajstega leta starosti, in hkrati želimo učenca, uporabnika seznaniti z novjšimi deli iz te zbirke. S pridobljenim znanjem je ukazni način iskanja preprost: cl=žepnice and ta=d and py=2013:2014.

V prispevku smo poudarili, da so za uporabnika postopki iskanj v COBISS/OPAC-u v ukaznem načinu prezahtevni. Še posebej, ko moramo pri določenih postopkih iskanj, npr. določitev vrste avtorstva, vključiti kontekstni operator (W). Si predstavljamo, v kakšni zadregi je lahko mladostnik, ki mora v seminarsko delo npr. o pisateljici Maji Novak vključiti tudi njeno prevajalsko dejavnost s konkretnimi naslovi del, ki so izšle v obdobju 2013–2014? Za knjižničarja, ki se pogloblja v strategije iskanj, je odgovor preprost: au=novak, maja* (W) ac=730 and py=2013:2014. Če je dodana še zahteva »le prevedeni družbeni romani« pa: au=novak, maja* (W) ac=730 and py=2013:2014 and lc=a1.

Poznavanje strukture formata COMARC in usposobljenost knjižničarja za zahtevno iskanje po katalogu sta temelj dobre informacijske službe, ta pa zagotavlja dobro uporabo knjižničnega gradiva in zadovoljnega uporabnika.

Viri

Arnuš, T., Kobal, M., Ločniškar - Fidler, M., Pečavar, N. (2013, *interno gradivo*). Strategije iskanja knjižničnega gradiva: priročnik. Ljubljana: Mestna knjižnica.

COBISS/Katalogizacija. (2008-). Maribor: IZUM.

COMARC/B format. (2010-). Maribor: IZUM. *

COMARC/H format. (2008-). Maribor: IZUM. *

ISBD(ER) (2000). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

ISBD(M) (1997). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

ISBD(NBM) (1997). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Ločniškar - Fidler, M., Kobal, M., Pečavar, N., Arnuš, T. (2013). Strategije iskanja knjižničnega gradiva: bloka za identifikacijo gradiva in kodirane podatke v formatu COMARC. Šolska knjižnica, letn. 23, št. 2/4, str. 132–151.

* E-priročniki se občasno spreminjajo in dopolnjujejo. Dostopni so z uporabniškim imenom in geslom.

> **Mag. Mateja Ločniškar - Fidler**, univ. dipl. bibliotekarka, je zaposlena kot referentka za nabavo in bibliografsko obdelavo knjižničnega gradiva v MKL.
Naslov: Kersnikova 2, 1000 Ljubljana
Naslov elektronske pošte: mateja.locniskar-fidler@mklj.si

>> **Mag. Marija Kobal**, prof. slov., je zaposlena kot bibliotekarka v Mestni knjižnici Ljubljana (MKL).
Naslov: Kersnikova 2, 1000 Ljubljana
Naslov elektronske pošte: marija.kobal@mklj.si

>>> **Nevenka Pečavar**, univ. dipl. bibliotekarka, je zaposlena kot klasifikator, katalogizator v MKL.
Naslov: Kersnikova 2, 1000 Ljubljana
Naslov elektronske pošte: nevenka.pecavar@mklj.si

>>>> **Tatjana Arnuš**, višja knjižničarka, je zaposlena kot referentka za nabavo in bibliografsko obdelavo neknjižnega gradiva v MKL.
Naslov: Kersnikova 2, 1000 Ljubljana
Naslov elektronske pošte: tatjana.arnus@mklj.si

Priloga 1: Abecedni seznam predpon in njihov pomen

PREDPONA	angleški izraz	slovenski izraz (pomen)	COBISS
AC=	relator code	vrsta avtorstva	7xx\$4
AU=	author	avtor – oseba	700\$3, 701\$3, 702\$3
CB=	corporate body	avtor – korporacija	710\$a, 712\$a
CL=	series title	zbirka	225\$a
GM=	general material designation	splošna oznaka gradiva	200\$b
KW=	key word	ključne besede	
PP=	place of publication	kraj izida	210\$a
PU=	publisher	ime založnika	210\$c
TI=	title	naslov, naslov podrejenega dela, podnaslov, vzporedni naslov ...	200\$a, 5xx
TO=	uniform title	naslov originala	500\$a

Priloga 2: Izbrane kode za vrsto avtorstva – 7xx\$4: AC=

avtor	070
avtor dodatnega besedila	080
avtor povzetka	913
avtor razstave	904
avtor snemalne knjige	090
bibliografski predhodnik	100
dirigent, zborovodja	250
fotograf	600
glasbenik	545
glavni urednik	344
glavni in odgovorni urednik	346
igralec	005
ilustrator	440
intervjuvanec	460
izvajalec	590
kartograf	180
kritik, ocenjevalec	675
mentor	991
notograf	908
oblikovalec ščitnega ovitka	140
pisec besedila na spremnem gradivu	770
pisec besedila za pesmi (uglasbene)	520
prevajalec	730
pripovedovalec	550
priredateelj	010
režiser	300
scenarist	690
skladatelj	230
urednik	340
vodja projekta	637

Vaje z rešitvami (rešitve so navedene v poševnem tisku)

Iskanje poteka v COBISS/OPAC-u v ukaznem načinu iskanja gradiva. Iskanje po namembnosti (ta=), založniku (pu=), letu izida (py=), literarni vrsti (lc=), zbirki (cl=), vrsti zapisa (rt=), ključni besedi (kw=), avtorju (au=). Pri vseh iskanjih naj bo izbor zapisov »vse gradivo (tudi e-viri)«.

V vaši lokalni bazi poiščite:

1. leposlovne knjige za mladostnike, ki so izšle pri Mladinski knjigi v letu 2013
ta=e and pu=mladinska and py=2013*
2. dela, ki so izšla pri založbi Didakta v obdobju 2013 in 2014
pu=didakta and py=2013:2014
3. strokovne knjige za otroke, ki so izšle pri Učila International v letu 2013
ta=a and pu=učila international and py=2013 ali
ta=a and pu=učila and py=2013*
4. potopise in spomine za odrasle bralce, ki so izšli v zbirki Sanje
lc=(i1 or i2) and ta=m and cl=sanje
5. elektronske knjige, ki so izšle pri Študentski založbi in Beletrini
rt=l and pu=(študentska založba or beletrina)
6. elektronske knjige, ki so izšle pri založbi Sanje
rt=l and pu=sanje
7. elektronske knjige pravljic za otroke v starosti 5–10 let, ki so na portalu Biblos lib
rt=l and lc=f1 and ta=c kw=biblos
8. zgodovinske romane v zbirki e-klasiki
lc=a3 and cl=e-klasiki
9. dela avtorja Borisa A. Novaka, ki so izšla pri Mladinski knjigi
au=novak, boris a (W) ac=070 and pu=mladinska**
10. dela, ki jih je prevedla Maja Novak in so izšla v letih 2013 in 2014
au=novak, maja (W) ac=730 and py=2013:2014*